

УДК 364.3

І. М. Федорович,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8150-6553>
Я. О. Шевчук,
магістр, Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-8307-3445>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.4.161

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

I. Fedorovych,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Financial Technologies and Banking Business,
West Ukrainian National University
Ya. Shevchuk,
master's degree, West Ukrainian National University

SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION UNDER THE CONDITIONS
OF THE STATE OF WAR: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Проаналізовано систему соціального захисту населення в Україні в умовах воєнного стану. Розглянуто виклики, з якими стикається система соціального захисту в Україні, включаючи фінансові обмеження, неефективність законодавчої бази. Оцінено ефективність державного фінансування соціальної сфери в Україні та висвітлено потребу в оптимізації та раціональному управлінні бюджетними коштами, виділеними на соціальний захист, а також необхідність удосконалення фінансової політики в цій сфері. Розглянуто напрями адаптації системи соціального захисту до умов воєнного стану, включно з мобілізацією додаткових ресурсів, реформуванням механізмів надання допомоги та підвищенням рівня відповідальності серед органів соціального захисту. Наголошено на ролі держави в забезпеченні доступності основних соціальних послуг та необхідності розширення соціальних гарантій для захисту вразливих верств населення. Підкреслено важливість розробки нових стратегічних підходів, які б враховували умови воєнного часу та могли б сприяти відновленню економіки країни, зменшенню бідності та покращенню соціальної згуртованості.

The system of social protection of the population in Ukraine under the conditions of martial law is analyzed, focusing on its current state and prospects for development. The challenges faced by the social protection system in Ukraine are considered, including financial limitations, ineffectiveness of the legislative framework. The effectiveness of state financing of the social sphere in Ukraine is evaluated and the need for optimization and rational management of budget funds allocated for social protection is highlighted, as well as the need to improve financial policy in this sphere. The areas of adaptation of the social protection system to the conditions of martial law, including the mobilization

of additional resources, the reformation of aid provision mechanisms and the increase of the level of responsibility among social protection bodies, were considered. The role of the state in ensuring the availability of basic social services and the need to expand social guarantees to protect vulnerable sections of the population is emphasized. Emphasis is placed on the need to develop a concept of social policy, which would become the basis for further reforming the system, including financial support and revision of the number of budgetary social programs. The importance of developing new strategic approaches that would take into account the conditions of wartime and could contribute to the recovery of the country's economy, reduce poverty and improve social cohesion is emphasized. In addition, the effectiveness of existing social programs is analyzed and the need for their reform is highlighted to ensure greater compliance with modern conditions and challenges. The study focuses on the significant challenges for social institutions created by the war and on the need for a quick response to changes in the social needs of the population. In the context of these challenges, ways to optimize and improve the management of funds aimed at social protection are proposed in order to ensure the stability and flexibility of the system in response to socio-economic changes.

Ключові слова: соціальний захист, видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, видатки на послуги охорони здоров'я, видатки на освіту, соціальні допомоги, соціальні програми, пенсії.

Key words: social protection, expenditures on social protection and social security, expenditures on health care services, expenditures on education, social benefits, social programs, pensions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогодні, соціальна сфера в Україні стикається з значними викликами, зокрема зниженням ВВП на душу населення, значним соціальним розшаруванням, включаючи територіальні дисбаланси, та високий рівень тіньової економіки. Також вагомими проблемами є не-ефективна нормативно-правова база в соціальній сфері, недостатнє державне фінансування соціальних програм, скорочення середньої тривалості життя, зниження чисельності населення, погіршення стану соціальної інфраструктури.

В Україні, видатки на соціальний захист є одними з найважливіших статей у Державному бюджеті. Фінансування видатків на соціальний захист населення регулюється статтями 87-91 Бюджетного кодексу України та здійснюється через кошти з державного та місцевих бюджетів [1]. Проте в сучасних умовах, засобів для фінансування цих програм недостатньо, що ставить під загрозу їх ефективне виконання. Ключова проблема полягає не лише у недостатній кількості фінансових ресурсів, а й у вмінні ефективно ними розпоряджатися. Потреба в оптимізації та раціональному управлінні коштами, виділеними на соціальний захист, є однією з найвагоміших проблем фінансової політики України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вітчизняні науковці, включаючи таких вчених як Р. Бившев, І. Гнидюк, О. Грідін, О. Дацюк Ю., Іщук Л., С. Качула, О. Кириленко, Л. Лисяк, М. Мальований,

О. Насібова, М. Ріппа, І. Ткаченко, В. Тропіна, І. Чугунов та інші, провели ряд досліджень щодо ключових аспектів соціального захисту населення в Україні. В контексті розуміння реалій української економіки та для ефективної імплементації необхідних реформ у соціальній сфері, актуальним є глибокий аналіз державної фінансової політики соціального спрямування в умовах воєнного стану та пошук шляхів для її вдосконалення.

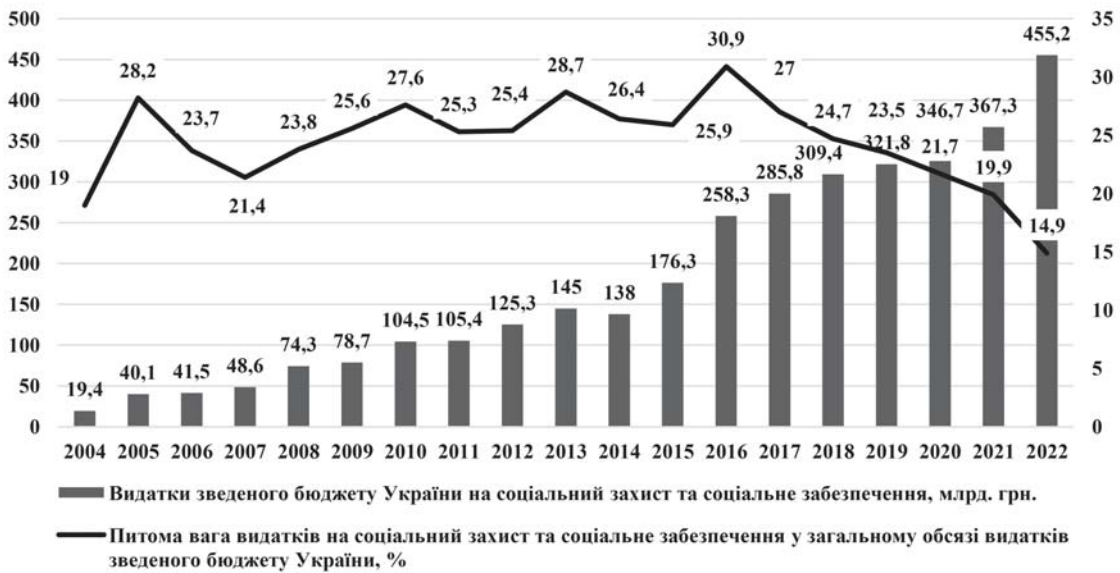
ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета дослідження полягає у аналізі системи соціального захисту населення в Україні, ідентифікації основних проблем та викликів, а також розробки рекомендацій для її покращення з метою забезпечення стійкості та гнучкості в умовах воєнного стану.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В Україні видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення традиційно відіграють вагоме місце і є одним з основних джерел забезпечення матеріальних потреб таких груп населення, як пенсіонери, інваліди, малозабезпечені сім'ї та інші. Однак, через обмежені можливості економіки країни та постійний дефіцит фінансових ресурсів, збільшення бюджетних видатків на соціальні потреби часто не призводить до позитивних змін у вирішенні ключових соціальних викликів.

Умови воєнного стану в Україні створили значний виклик для державної системи соціального захисту та

Рис. 1. Динаміка видатків зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення впродовж 2004—2022 рр.

Джерело: розроблено на основі [2].

соціальних інститутів. Війна призвела до пошкоджень та руйнувань багатьох закладів соціального захисту населення. У таких умовах одним із основних завдань державної політики є забезпечення громадян своєчасною, доступною та якісною соціальною підтримкою. Відтак, показники видатків зведеного бюджету на соціальний захист впродовж 2004—2022 рр. свідчать про значне зростання їх номінальних значень, що було значною мірою зумовлено інфляційними процесами.

Відтак, видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення значно зросли з 19,4 млрд. грн у 2004 р. до 455,2 млрд. грн у 2022 р., проте їх частка зменшилася з 19% у 2004 р. до 14,9% у 2022 р. (рис. 1).

Аналізуючи систему бюджетного фінансування соціальної сфери в Україні, можна виявити ряд проблем, що вимагають вирішення. Видатки на соціальну сферу здійснюються як з державного, так і з місцевих бюджетів, розподіляються за різними напрямками, та цільовими програмами, що робить процес фінансування складним, зменшує координацію між різними інституційними ланками та рівнями влади, а також збільшує витрати на адміністрування. З іншого боку, багато існуючих соціальних програм та пільг є неефективними, що призводить до надмірного навантаження на державні фінанси. Фінансові ресурси часто розподіляються без належної уваги до ключових завдань соціального захисту, таких як подолання бідності, скорочення розриву в доходах між громадянами та поліпшення їхнього життєвого рівня.

Найбільшу частку видатків у загальній структурі державного бюджету України складають видатки на оборону, які становлять 37,6%, що є відповіддю на поточні безпекові виклики у зв'язку з вторгненням росії (рис. 2).

Видатки на оборону України у 2022 р. зросли майже в дев'ять разів порівняно з попереднім роком, досягнувши 1142,9 млрд. грн. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення

складають 15% бюджету та включають пенсії, допомогу по безробіттю та інші соціальні програми. На фінансування освіти виділено 9,6% видатків, що є досить низьким значенням, зважаючи на важливість інвестицій у освітню сферу для довгострокового розвитку країни. Видатки на охорону здоров'я становлять 7,1%, що також вказує на низький рівень фінансування цієї сфери. Загалом, дані вказують на те, що значна частина коштів державного бюджету спрямовується на оборону, громадський порядок, судову владу та обслуговування державного боргу, тоді як соціальний захист та соціальне забезпечення, займають меншу частину видатків у бюджеті.

Що стосується місцевих бюджетів, то структура соціальних видатків тут є більш збалансованою і охоплює ширший спектр соціальних функцій. Однак через по-

Рис. 2. Частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення в загальній структурі державного бюджету України, 2022 р., %

Джерело: розроблено на основі [3].

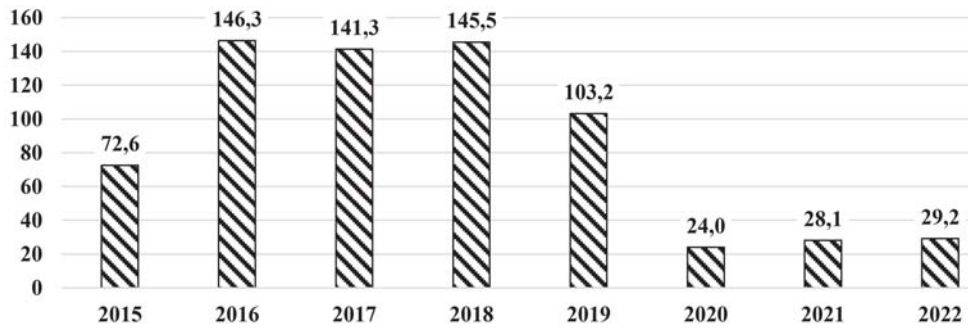

Рис. 3. Динаміка видатків місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення протягом 2015–2022 рр., млрд. грн

Джерело: розроблено на основі [5].

Таблиця 1. Динаміка видатків бюджету соціального спрямування в Україні впродовж 2018–2022 рр., млрд. грн

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
ВВП	3558,7	3974,6	3503,4	2878,6	2014,9
Видатки зведеного бюджету	1250,2	1370,1	1548,2	1848,4	3043,1
зокрема соціальний захист та соціальне забезпечення	309,3	321,8	346,7	367,3	455,2
освіта	210,0	238,8	252,3	312,9	290,8
охорона здоров'я	115,8	128,4	175,9	203,6	215,2
охорона навколишнього середовища	8,2	9,7	9,1	10,6	5,2
житлово-комунальне господарство	30,3	34,5	32,2	56,9	41,2
духовний та фізичний розвиток	29,0	31,6	31,7	43,4	33,6
Частка соціальної сфери у ВВП, %	8,7	8,1	9,9	12,7	22,6
Частка соціальної сфери у видатках бюджету, %	24,7	23,5	22,4	19,8	14,9

Джерело: розроблено на основі [3].

стійний брак фінансових ресурсів, місцеві бюджети щороку стикаються з проблемою недостатнього фінансування соціальних програм, що має негативний вплив на соціально-економічний розвиток країни і сприяє підвищенню рівня бідності серед населення.

Видатки місцевих бюджетів зазвичай можна поділити на три основні групи [4, с. 112]:

1) видатки, спрямовані на фінансування бюджетних установ та програм, які призначені для надання невідкладних соціальних послуг, гарантованих державою;

2) фінансування бюджетних установ і програм, які забезпечують надання основних соціальних послуг і здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів;

3) видатки на фінансування бюджетних установ і програм для конкретних категорій громадян або фінансування програм, які необхідні у всіх регіонах України.

Як свідчать наведені дані на рис. 3, у 2019 р. обсяг видатків місцевих бюджетів України, спрямованих на соціальний захист та соціальне забезпечення, становив 103,2 млрд. грн або 18,2%. Проте, у 2022 р. їх частка зменшилась до 5%. Відтак, фінансування у цій сфері скоротилось з 72,6 млрд. грн у 2015 р. до 29,2 млрд. грн у 2022 р. Соціальні видатки в структурі місцевих бюджетів у 2022 р. становили 6,03%. Такий показник включає різні напрямки соціальної підтримки, такі як до-

помога малозабезпеченим, соціальне страхування, пенсії та інші програми соціального забезпечення. У порівнянні з іншими секторами, які також отримують фінансування з місцевих бюджетів, частка на соціальний захист не є найбільшою.

Видатки на освіту займають майже половину всіх видатків — 47,96%, що вказує на високий пріоритет освітніх послуг у місцевому самоврядуванні. Питомою вагою видатків на житлово-комунальне господарство у 2022 р. становила — 8,39%, що вказує на те, що значна частка ресурсів була виділена на управління житловим фондом, надання комунальних послуг, обслуговування інфраструктури та модернізацію комунальних систем. Частка видатків на охорону здоров'я становила 6,4%, що свідчить про стабільну підтримку медичної галузі на місцевому рівні. Частка видатків на духовний та фізичний розвиток становила 4,66%. Такі видатки включають фінансування культурних заходів, спортивні програми та інші активності, які сприяють духовному збагаченню та фізичному розвитку громадян.

Важливість соціальної підтримки зростає в умовах, коли соціально-демографічні проблеми, економічні труднощі та питання безпеки стають більш актуальними. В Україні збільшується кількість людей, які опиняються у вразливому становищі, при цьому з'являються нові групи, що потребують державного захисту. Водночас, більшість громадян висловлюють невдоволення рівнем та доступністю соціальних послуг, оскільки встановлені державою пільги та гарантії не завжди відповідають економічній ситуації.

В Україні до видатків соціального спрямування належать: видатки на охорону здоров'я, освіту, духовний та фізичний розвиток, соціальний захист і соціальне забезпечення [6, с. 46]. Аналізуючи динаміку видатків бюджету соціального спрямування в Україні впродовж 2018—2022 рр, слід зазначити, що в країні було зафіксовано збільшення їх абсолютних показників, проте відсоток в загальній структурі знизився, що свідчить про недостатню увагу держави до важливості соціальної сфери та неефективність існуючих методів бюджетного фінансування (табл. 1).

На реалізацію заходів соціального захисту та соціального забезпечення в 2022 р. було направлено 455,2 млрд. грн, що на 23,9% більше ніж у попередньому. В цьому контексті основними статтями були видатки на соціальну допомогу сім'ям з дітьми, підтримку внутрішньо переміщених осіб, забезпечення пільг та

субсидій на оплату комунальних послуг, а також трансферти ПФУ. Видатки у сфері охорони здоров'я також зросли, що було пов'язано з впровадженням медичної реформи та потребою боротьби з наслідками COVID-19. Однак у зв'язку війною відбулося скорочення фінансування освіти — на 7,1%. Таке зниження було наслідком політики економії бюджетних коштів у воєнний час. Також зазнало скорочення фінансування культурних потреб громадян з 43,4 млрд. грн у 2021 р. до 33,6 млрд. грн у 2022 р.

Україна успадкувала складну та розгалужену систему соціального захисту населення, яку з часом розширила різними соціальними програмами та соціальними допомогоюми, що дозволило охопити більшість населення різними формами соціальної підтримки. Проте це також призвело до значного тягаря на державні фінанси. Основні соціальні виплати в Україні залишаються низькими, державна фінансова політика соціального спрямування є малоефективною в досягненні своїх основних цілей, таких як зменшення бідності, скорочення нерівності у доходах і покращення якості життя населення [7, с. 26].

При аналізі видатків зведеного бюджету на соціальний захист за окремими напрямками помітно, що близько 80% загального обсягу коштів спрямовується на підтримку таких категорій: соціальний захист пенсіонерів; сімей, дітей та молоді; вирішення житлових питань (табл. 2). Важливо відзначити, що соціальний захист пенсіонерів залишається провідною статтею видатків зведеного бюджету на соціальний захист. В 2022 р. на зазначені цілі було витрачено 232,9 млрд. грн, які були витрачені на реалізацію бюджетної програми, яка гарантує виплату пенсій, доплат до пенсій, а також на покриття дефіциту ПФУ що склав 201,2 млрд. грн, і на інші видатки, пов'язані з соціальним захистом пенсіонерів.

Динаміка бюджетних видатків на соціальний захист населення у вирішенні житлових питань виявляється неоднозначною. У 2018 р. на ці потреби було спрямовано 69,2 млрд. грн, а в 2020 р. — 39,4 млрд. грн. Такий напрямок включає фінансування програми надання житлових субсидій населенню для компенсації видатків на комунальні послуги. Помітне зменшення фінансування у 2019 р. було викликано запровадженням строгих критеріїв для отримання житлових субсидій та проведенням перевірок отримувачів.

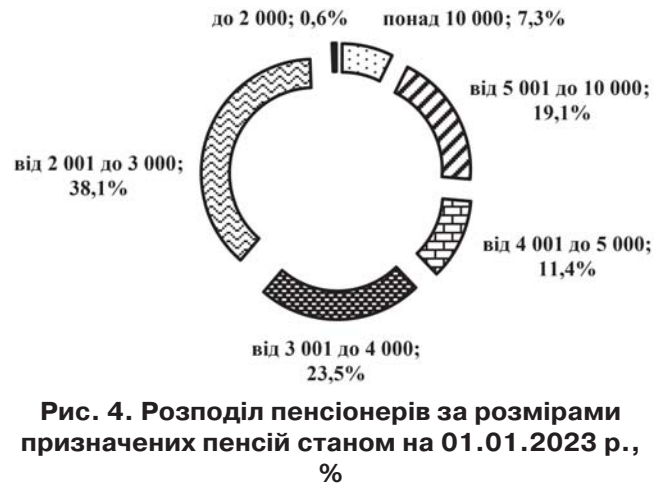
В Україні переважає підхід соціального популізму у веденні соціальної політики, який полягає у спробі держави включити в соціальні програми захисту якомога більшу кількість громадян, при цьому зменшуючи розміри самої допомоги. Такий метод розподілу соціальної підтримки часто виявляється неефективним. В контексті цієї політики соціальні виплати, що їх призначають в Україні, залишаються нижчими за офіційно встановлений рівень прожиткового мінімуму, який і сам по собі є заниженим [8].

У 2022 р., під час військового стану, уряд України вжив заходів для забезпечення соціального захисту своїх громадян, зокрема тих, хто був змушений зали-

Таблиця 2. Видатки зведеного бюджету України на соціальний захист населення у 2018—2022 рр., за напрямками, млрд. грн

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Соціальний захист на випадок непрацездатності	16,11	18,71	4,05	7,37	2,22
Соціальний захист пенсіонерів	157,94	191,23	212,33	211,95	232,9
Соціальний захист ветеранів війни та праці	10,23	9,88	2,24	2,33	1,49
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	41,88	44,09	2,18	2,90	0,10
Допомога у вирішенні житлового питання	69,23	41,89	39,41	51,37	35,01
Соціальний захист інших категорій населення	9,25	10,19	73,50	81,85	152,52
Інша діяльність у сфері соціального захисту	4,57	5,61	6,27	7,69	1,66

Джерело: розроблено на основі [3].

Рис. 4. Розподіл пенсіонерів за розмірами призначених пенсій станом на 01.01.2023 р., %

Джерело: розроблено на основі [9].

шити свої домівки. В контексті цього було започатковано урядову ініціативу, що передбачала фінансову підтримку для ВПО. Допомога на проживання виплачувалася щомісячно для кожної ВПО і мала такі розміри: для осіб з інвалідністю та дітей — 3000 грн, для інших осіб — 2000 грн.

Найбільші бюджетні програми Міністерства соціальної політики України — це програми виплат пенсій та соціальних допомог для осіб, які опинилися в складних обставинах, включаючи сім'ї з низьким доходом, забезпечення житловими субсидіями, допомогу дітям та сім'ям, наприклад, одноразові виплати при народженні дитини, допомогу при усиновленні, підтримку одиноких матерів, а також видачу "пакунків малюка".

Водночас ефективність використання бюджетних коштів для соціального захисту пенсіонерів в Україні викликає питання, особливо коли йдеться про розміри пенсійних виплат. Незважаючи на зростання загального фонду заробітної плати в країні, пенсійна система не забезпечує належного рівня життя для осіб похилого віку. Хоча офіційно середній розмір пенсії в країні в два рази вищий за прожитковий мінімум, ця статистика не відображає реальний стан речей, адже більшість пенсіонерів отримують пенсії, які є нижчими за середній показник. Більше двох третин українських пенсіонерів живуть на виплати, які не досягають середнього розміру пенсії. У 2022 р. близько 70 тисяч осіб, або 0,6% від загальної кількості пенсіонерів, отримували пенсії, розмір яких складав менше половини від фактичного прожиткового мінімуму для непрацюючих. Станом на 01.01.2023 р. загальна кількість пенсіонерів становила 10 687 921 осіб (рис. 4).

Таблиця 3. Видатки державного бюджету України на надання послуг охорони здоров'я за видами послуг у 2018–2022 рр., млрд. грн

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
Видатки на послуги охорони здоров'я, всього	19,5	30,1	71,0	84,8	184,2
послуги поліклінічної, амбулаторної, швидкої та невідкладної допомоги	0,4	1,3	1,2	3,6	0,32
послуги загального профілю та санаторно-курортні послуги	10,7	11,4	20,2	53,5	13,6
санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи	100,0	89,5	95,5	96,4	11,6
інші послуги	57,9	74,2	90,5	150,1	157,6

Джерело: розроблено на основі [10].

У 2022 р. найбільша частка пенсіонерів — 38,1%, отримувала виплати від 2001 до 3000 грн, що становило 4 067 577 осіб. Група пенсіонерів з виплатами від 3001 до 4000 грн складала 23,5% загальної чисельності. Категорія осіб, які отримували пенсії від 4001 до 5000 грн — це 11,4% пенсіонерів або 1 218 845 осіб. Відсоток пенсіонерів, які отримували від 5001 до 10 000 грн, становили 19,1%, і найменша група пенсіонерів, які отримували пенсії понад 10 000 грн, складала 7,3% (776 328 осіб).

Функціонування системи охорони здоров'я має на меті забезпечити доступ до медичних послуг для населення, що є однією з ключових соціальних потреб. Кожна особа має право на медичну допомогу, незалежно від її доходів і завданням держави є забезпечення цього. Охорона здоров'я громадян відображає соціальну роль держави та є елементом її соціальної політики, що досягається через профілактичні заходи, лікувальні послуги та санаторно-курортне лікування.

В Україні основним джерелом фінансування медичної галузі є державний бюджет, хоча значну частину видатків також складають внески населення. Державне фінансування охорони здоров'я відбувається через кілька шляхів, включаючи безпосереднє фінансування з бюджету та через програми державних гарантій, які реалізує НСЗУ. У 2019—2020 рр. бюджетне фінансування галузі зросло. Причиною цього різкого збільшення була пандемія COVID-19, яка вразила Україну в цей період.

Впродовж аналізованого періоду спостерігалось загальне зростання видатків на послуги охорони здоров'я з 19,5 млрд. грн у 2018 р. до 184,2 млрд. грн у 2022 р. (табл. 3).

Питома вага видатків на медичну продукцію та обладнання становить лише 0,12%. Частка видатків на фінансування лікарень та санаторно-курортних закладів — 7,41%, що підкреслює важливість стаціонарної допомоги в системі охорони здоров'я. Видатки на санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи становлять 11,6 млрд. грн або 6,32% від загального бюджету на охорону здоров'я, що відображає важливість значення профілактики та контролю за епідемічним станом в країні. Інша діяльність у сфері охорони здоров'я займає найбільшу частку бюд-

жету — 85,56%, або 157,6 млрд. грн. Такий факт свідчить про те, що найбільший обсяг коштів спрямовується на інші важливі сфери, які можуть включати широкий спектр медичних послуг.

Фінансування освітньої сфери в Україні охоплює різні рівні, включаючи: дошкільну, середню загальну, професійно-технічну, вищу, післядипломну освіту, а також позашкільну освіту і заходи для дітей, програми матеріального забезпечення навчальних закладів, фундаментальні та прикладні дослідження у сфері освіти та інші освітні заходи. Аналіз структури видатків на освіту, які були здійснені з зведеного бюджету України впродовж 2018—2022 рр., свідчить, що найбільша частка видатків у 2022 р. припадала на загальну середню освіту — 145299 млн грн, що становить близько 47—50% усіх видатків (табл. 4).

Видатки на вищу та фахову передвищу освіту становили 20,89%, а дошкільна освіта займає третє місце у загальній структурі видатків, становлячи 14—16%. Видатки на професійну, позашкільну освіту та інші заходи у сфері освіти становлять 4—6%.

Відтак впродовж останніх років фінансування соціального захисту населення в Україні зростає у абсолютних цифрах, проте фінансові ресурси держави обмежені, особливо з огляду на необхідність підтримувати оптимальне податкове навантаження на бізнес. Таким чином, покращення системи соціального захисту потребує від держави стимулювання різноманітних джерел фінансування та залучення інвестицій в соціальну сферу. У контексті децентралізації, ключовими стратегічними напрямками соціального захисту населення є розвиток ринку праці, підвищення життєвого рівня, забезпечення мінімальної заробітної плати та реалізація соціальних програм для тих, хто цього найбільше потребує.

ВИСНОВКИ

Впродовж останніх років в Україні спостерігалось постійне збільшення бюджетних видатків на соціальну сферу, яке охоплює освіту, охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток, а також соціальний захист і забезпечення. Незважаючи на це збільшення, темпи фінансування неспівмірні з рівнем інфляції, що призвело до зменшення реального обсягу фінансування соціальної сфери. В структурі бюджетних видатків, місцеві бюджети відіграють ключову роль у фінансуванні освіти та заходів, спрямованих на духовний та

Таблиця 4. Видатки зведеного бюджету України на освіту впродовж 2018–2022 рр., млрд. грн

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
Дошкільна освіта	31786,2	36044,5	37559,8	48599,5	40708,5
Загальна середня освіта	101691,1	115276,9	122444,2	149990,8	145299,4
Професійна (професійно-технічна) освіта	10004	10815,6	11515,6	14180,3	15500,3
Фахова передвища та вища освіта	44242,6	51358,4	53403,3	64843,4	60737,3
Післядипломна освіта	1680	1859,1	1794	1883,7	1199,5
Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми	9269,5	10460,6	11343,2	14068,1	12954,4
Програми матеріального забезпечення закладів освіти	803	1055,1	524,7	680,5	93,3
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері освіти	1231,5	1289,5	1315,2	1746,6	1218,1
Інші заклади та заходи у сфері освіти	9321	10597,3	12382,6	16921,1	13047,2
Всього видатків	210029,4	238757,3	252283,1	312914,5	290758,4

Джерело: розроблено на основі [11].

фізичний розвиток. Проте основна проблема соціального захисту та соціального забезпечення в Україні полягає в обмеженості фінансових ресурсів, особливо бюджетних, для повноцінної реалізації вимог чинного законодавства. Діяльність держави у фінансуванні соціальної сфери має велике значення для українського суспільства, особливо в контексті значного зниження доходів більшості населення та їхньої залежності від державної підтримки в умовах воєнного стану. Однак високий рівень фінансування соціальних видатків, не є свідченням ефективності системи соціального захисту і надання соціальних послуг з точки зору доступності та якості. Оскільки соціальний розвиток та захист населення є взаємопов'язаними, ефективність фінансування також залежить від якості і координації різних соціальних програм та ініціатив. Враховуючи це, важливо не тільки збільшувати обсяги фінансування, але й покращувати ефективність управління.

Удосконалення системи соціального захисту вимагає впровадження структурних змін у бюджетно-податковій політиці країни, удосконалення державного управління і покращення якості прогнозування соціально-економічного розвитку суспільства на середньострокову перспективу. Реформи в сфері соціального захисту в Україні, потребують негайних заходів від держави для посилення ролі недержавних інститутів, що сприятиме зменшенню тиску на державу. Водночас необхідним є розробка концепції соціальної політики України, яка стане основою для подальшого реформування системи соціального захисту, включаючи фінансове забезпечення; перегляд кількості бюджетних соціальних програм і їх відповідність сучасним реаліям та глобальним викликам, що стосуються фінансового забезпечення; удосконалення нормативів соціальних видатків; розробка заходів для стимулювання недержавного сектора у фінансовому забезпеченні окремих напрямків системи соціального захисту; удосконалення процесу планування бюджетних видатків на соціальну сферу.

Література:

1. Бюджетний кодекс: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Бюджетні видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Міністерство фінансів України. URL : <http://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/socialnij-zahist-tasocialne-zabezpechennja>.
3. Видатки зведеного бюджету України. Державна служба статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022.
4. Іщук Л. І., Дацюк Ю. С. Роль місцевих бюджетів у фінансуванні соціальної сфери: теоретичні та практичні аспекти. Економічний форум. 2020. № 3. С. 110—117.
5. Виконання доходів місцевих бюджетів. Міністерство фінансів України. URL : <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv>.
6. Длугопольський О., Козар А. Аналіз бюджетних витрат на соціальний захист населення: виклики пандемії COVID-19. Вісник економіки. 2022. Вип. 3. С. 38—64.

7. Підлипна П. П., Смочко В. Ю. Фінансове забезпечення соціальної сфери України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. 2020. Вип. 38. С. 25—31.

8. Юрчик Г. М., Білан С. А. Соціальні видатки в Україні: структурно-динамічні особливості фінансування та вплив на соціальну безпеку. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2021. Вип. 2. С. 251—263.

9. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2022 р. Офіційний сайт ПФУ. URL: <https://www.pfu.gov.ua/>

10. Видатки на охорону здоров'я. Міністерство фінансів України. URL : <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-medicine>.

11. Видатки на освіту. Міністерство фінансів України. URL : <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education>.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Budget Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (Accessed 30 Jan 2024).
  2. Ministry of Finance of Ukraine (2022), "Budget expenditures on social protection and social security", available at: <http://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/socialnij-zahist-tasocialne-zabezpechennja> (Accessed 30 Jan 2024).
  3. State Statistics Service of Ukraine (2022), "Expenditures of the consolidated budget of Ukraine", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022 (Accessed 30 Jan 2024).
  4. Ishchuk, L. I. and Datsiuk, Yu. S. (2020), "Rol mistsevykh biudzhetiv u finansuvanni sotsialnoi sfery: teoretychni ta praktychni aspekty", *Ekonomichnyi forum*, vol. 3, pp. 110—117.
  5. Ministry of Finance of Ukraine (2022), "Implementation of local budget revenues", available at: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv> (Accessed 30 Jan 2024).
  6. Dluhopolskyi, O., Kozar, A. (2022), "Analysis of budget spending on social protection: challenges of the COVID-19 pandemic", *Visnyk ekonomiky*, vol. 3, pp. 38—64. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.03.038>.
  7. Pidlypna, R. P. and Smochko, V. Yu. (2020), "Financial support of the social sphere of Ukraine", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 38, pp. 25—31.
  8. Iurchyk, H. M. and Bilan, S. A. (2021), "Social expenditures in Ukraine: structural and dynamic features of financing and impact on social security", *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Ekonomichni nauky*, vol. 2, pp. 251—263.
  9. Pension Fund of Ukraine (2022), "Report on the work and implementation of the budget of the Pension Fund of Ukraine", available at: <https://www.pfu.gov.ua> (Accessed 29 Jan 2024).
  10. Ministry of Finance of Ukraine (2022), "Health care expenses", available at: <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-medicine> (Accessed 29 Jan 2024).
  11. Ministry of Finance of Ukraine (2022), "Education expenses", available at: <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education> (Accessed 29 Jan 2024).
- Стаття надійшла до редакції 30.01.2024 р.*